

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УКРАЇНА:

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ
АНАЛІТИЧНІ ОЦІНКИ

2006

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УКРАЇНА:

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ.
АНАЛІТИЧНІ ОЦІНКИ – 2006

Вельмишановному
Головному Генеральному
вiд "Мобiльного фiнiансу"
Меню -
м. стр. 449.

УДК 316.42(477)
ББК 66.2(4УКР)
У45

*Затверджено до друку Вченою радою
Національного інституту стратегічних досліджень*

*За повного або часткового відтворення матеріалів
даної публікації посилання на видання обов'язкове*

За ред.: доктора економічних наук, професора *Власюка О.С.*

Редакційна колегія:

Барков В.Ю., д.політ.н.;
Варналій З.С., д.е.н., проф.;
Здіорук С.І., к. філос. н., доц.;
Жаліло Я.А., к.е.н.
Крисаченко В.С., д.філос.н., проф.;
Кудряченко А.І., д.і.н., проф.;
Розумний М.М., к. філос.н.;
Шаров Є.П.
Швед В.О., к.і.н., доц.;
Шевцов А.І., д.т.н., проф.

Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006:
У45 Монографія / За ред. *О.С. Власюка*. – К. : НІСД, 2006. – 576 с.
ISBN 966-554-098-X

Увазі читача пропонується четвертий випуск щорічних аналітичних оцінок Національного інституту стратегічних досліджень. Науковий пошук вчених інституту концентрується на актуальних питаннях внутрішньої і зовнішньої політики України.

Розглядаються проблеми трансформації політичної системи, ефективності державного управління і місцевого самоврядування, гуманітарного та етнополітичного розвитку, становлення громадянського суспільства, соціально-економічних перетворень, регіональної та оборонно-промислової політики, міжнародного співробітництва України.

Книга розрахована на широке коло вітчизняних та зарубіжних фахівців, науковців, політиків, державних службовців, які займаються проблемами розвитку українського суспільства та держави.

ББК 66.2 (4УКР)

ВСТУП

Сьогодні Україна намагається реально, а не декларативно просуватися шляхом становлення демократичних цінностей і заснованої на правових засадах ринкової системи економічних відносин. У людському вимірі сутність цих процесів полягає у тім, щоб створити в державі умови для досягнення європейського рівня свободи особистості та забезпечення розвитку її творчого потенціалу.

В українському суспільстві дедалі виразніше стає потреба у переході до якісно нової фази суспільно-політичного розвитку, головним стрижнем якої має стати консолідація. Остання здатна розвиватися лише за певних сприятливих умов, до яких належать гармонізація соціальних відносин, відповідність державної політики глибинним настроям у суспільстві та його нагальним проблемам; утвердження демократії і громадянського суспільства; курс на активну самоорганізацію громадян; забезпечення прав і свобод людини, утвердження у повсякденному житті суспільства справедливості й порядку.

Водночас без формування відповідного соціального середовища годі й сподіватися на досягнення істотного прогресу у розв'язанні означених проблем. Тому першочерговим для Української держави є питання посилення соціальної спрямованості реформ. Успішний розвиток процесів політичної консолідації суспільства значною мірою пов'язаний і з стабільним існуванням парламентської більшості та забезпеченням прав опозиції, а також з підвищенням ролі політичних партій як представників громадянського суспільства у відносинах з владою.

Успішність та темпи перетворень, які сьогодні відбуваються в Україні, значною мірою залежать від готовності всіх верств суспільства сприйняти і усвідомити їх необхідність та своєчасність. Для порозуміння та конструктивної взаємодії між владою та суспільством вирішальну роль відіграє узгодження поглядів та оцінок з приводу сучасного стану Української держави та її подальшого розвитку.

Сьогодні в Україні на зміну монополізації істини прийшов реальний плюралізм інтерпретацій та оцінок у сприйнятті своєї дійсності. Науковці й політики багато уваги приділяють питанням вироблення консолідуючої

встановлення для раніше схвалених інвестиційних проектів, за якими вже виконані певні обсяги робіт і вкладені кошти, перехідного періоду зі стимулюючими режимами діяльності. Підприємствам, які вже вклали значні кошти, запропонувати нові умови роботи згідно з внесеними змінами або у разі неприйнятності таких умов, для уникнення судових процесів, залишити існуючі умови на перехідний період, наприклад, 5 років.

Варто було б уніфікувати порядок переміщення товарів, послуг, робіт на території, де реалізуються інвестиційні проекти, шляхом запровадження спеціального митного режиму, встановити преференції з ПДВ і мита при імпорті технологічного устаткування, обладнання, будівельних матеріалів, технологій, що не виробляються в Україні, уніфікувати порядок включення/вилучення територій до/зі складу інвестиційних парків.

Окремої уваги вимагає порядок спрямування бюджетних коштів для створення інфраструктури інвестиційної діяльності. Пропонується передбачити участь у цьому держбюджету та місцевих і регіональних бюджетів. У Китаї, наприклад, для залучення очікуваного \$1 іноземних інвестицій держава спочатку витрачає \$5,5 національних ресурсів на розвиток супутньої інфраструктури. Відсутність таких механізмів у нас не дає можливості повною мірою використовувати інвестиції як інструмент вирішення соціальних проблем депресивних регіонів.

Слід розробити і затвердити постановами КМУ нормативні документи, що стосуються: розробки однотипного порядку оцінки підприємств, де реалізуються інвестиційні проекти; порядку надходження платежів за інвестиційними проектами у місцеві бюджети з метою стимулювання інтересу регіонів до підготовки інфраструктури і залучення інвестицій; порядку накладення санкцій за порушення умов реалізації інвестиційних проектів, порядку обмеження ввезення/вивезення окремих видів товарів, що виробляються на підприємствах з інвестиціями, для захисту внутрішнього ринку і вітчизняного виробника; порядку обслуговування підприємств, де реалізуються нові інвестиційні проекти, спеціальними підрозділами митниці; порядку і форм статистичної звітності підприємств, що реалізують інвестиційні проекти, за показниками планової збитковості та сальдо пільг та надходжень.

Розробка нового інвестиційного законодавства потребуватиме внесення змін до Митного Кодексу України, Закону України «Про давальницьку сировину», розробки нового Закону України «Про пріоритетні галузі економіки України», Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів»

Прийняття нового законодавства про стимулювання інвестиційної діяльності сприятиме підвищенню ефективності та зростанню масштабів інвестицій, інновацій та експорту, упорядкуванню умов господарювання на території держави, що дозволить запобігти дискримінації у справлянні податків для виробників продукції, подоланню депресивного стану районів, міст, сіл, селищі, створення нових робочих місць.

*В. ПРИХОДЬКО – кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник*

8.10. Проблеми та пріоритети консолідації регіонів України

Розглядаючи проблеми регіонального розвитку, регіональної політики, необхідно акцентувати увагу на тому, що йдеться не лише про внутрішню регіональну політику України, а й про зовнішню, пов'язану із глобалізаційними, інтеграційними процесами, з субрегіональними утвореннями. Сьогодні в світі активізуються процеси на субрегіональному рівні, набувають подальшого розвитку інтеграційні процеси.

В Україні останнім часом робляться перші кроки щодо активізації дієвої регіональної політики. Одним з таких прикладів є те, що 9 лютого 2006 року Президент України звернувся до Верховної Ради України з черговим щорічним посланням. Під час звернення депутатам було також вручено Доповідь «Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2005 році». У Доповіді є окремий, п'ятий, розділ, присвячений безпосередньо державній регіональній політиці. Тут чи не вперше було зроблено спробу визначити не лише тенденції регіонального розвитку України на сучасному етапі, а, що найголовніше (і це була основна мета) – визначити стратегічні вектори нової державної регіональної політики України. Більше того, у зазначеному документі, мабуть, теж вперше розглядаються окремі проблеми суспільно-політичного, соціогуманітарного, економічного, інформаційного, екологічного просторів на регіональному рівні.

Все це взаємопов'язано. Про це наголошував Президент України 25 травня 2006 року, виступаючи на відкритті першої сесії Верховної Ради України V скликання. Він, зокрема, зазначив, що «регіоналізм слід сприймати як невід'ємний елемент становлення нової української політичної нації.» І що «регіональну багатоманітність слід розглядати як основу української національної ідентичності. В цьому, власне, є наша сила».

21 липня 2006 р. Кабінет Міністрів України затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року⁴⁹. Мета цієї Стратегії полягає у вирішенні ключових проблем регіонального розвитку, пріоритетів державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2015 р. Разом з тим доводиться констатувати існування регіональних дезінтеграційних, зокрема економічних, процесів. Саме остання проблема і вимагає додаткового аналізу та розробки певних рекомендацій щодо ефективної та дієвої регіональної політики України з метою консолідації як регіонів, як і суспільства в цілому.

Все це є свідченням того, що велике значення у подальшому розвитку України має виважена та дієва регіональна політика, з урахуванням викликів сьогодення, як внутрішніх, так і зовнішніх. В чому полягає актуальність державної регіональної політики на сучасному етапі? До зовнішніх чинників слід віднести проблеми глобалізації, інтеграції, субрегіональних утворень тощо. Ті інтеграційні процеси, що вже відбуваються, і ті, що ще чекають Україну (вступ до Світової організації торгівлі, євроатлантичний і євроінтеграційний курс тощо), зумовлюють необхідність підвищення конкурентоспроможності регіонів, а отже і України загалом.

Крім того, існує ціла низка внутрішніх чинників, які потребують врахування. По-перше, необхідно визначити, що державна регіональна політика є, а точніше повинна бути, складовою національної стратегії розвитку держави у цілому. По-друге, існуюча традиційна модель регіональної політики є головною причиною дезінтеграційних тенденцій, що загрожують консолідації суспільства. По-третє, впровадження класичної моделі регіональної політики на основі нової парадигми «відповідальної регіоналізації» – це головний шлях до суспільно-політичної та соціально-економічної консолідації. По-четверте, подолання інституційних, соціально-економічних та морально-психологічних перешкод розвитку регіонів сьогодні як ніколи є нагальною вимогою часу. І, по-п'яте, це пошук оптимального балансу між децентралізацією управління і «єдиновладдям». Особливо це актуально сьогодні в контексті політичної реформи. Тобто, надаючи певні повноваження, права регіонам, місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування, треба не забувати і про необхідність єдиної державної політики, про єдиновладдя.

Сьогодні триває дискусія щодо визначення поняття «регіон». Таких визначень дуже багато, і науковці за різними критеріями роблять все нові визначення. Проте є єдиний Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», який набув чинності 1 січня 2006 року, а ухвалений 8 вересня

⁴⁹ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001.

2005 року, де наведено визначення регіону. Так, у ст. 1 зазначено, що «регіон – це територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя». Тобто ми сьогодні маємо 27 регіонів, але це з юридичної, правової точки зору.

Разом з тим існують різні парадигми визначення регіонів. Перша парадигма – це регіон як квазідержавна, що є відносно відособленою підсистемою держави і національної економіки. Друга – регіон як квазікорпорація, це великий суб'єкт власності та економічної діяльності. У цій якості регіони стають учасниками конкуренції на ринках товарів, послуг, капіталу. Розширення економічної самостійності регіонів (шляхом передачі економічних прав від «центра») є одним з головних напрямів ринкових реформ. Третя парадигма – це регіон-ринок, який має визначені кордони (ареал), і акцентує увагу на загальних умовах економічної діяльності та особливостях регіональних ринків різних товарів і послуг, праці, кредитно-фінансових послуг, цінних паперів, інформації, знань тощо. Четверта – це регіон-соціум, спільнота людей, які живуть на певній території. Це висуває на перший план відтворення соціального життя і розвиток системи розселення.

На сучасному етапі можна виділити шість основних загроз регіонального розвитку України.

По-перше, це небезпека загострення міжрегіонального відчуження внаслідок політичної регіоналізації та відмінностей геополітичної орієнтації населення.

По-друге, порушення ефективної взаємодії за лініями «Центр – регіони» та «регіон – регіони», тобто міжрегіональних відносин.

Третє – намагання штучної економічної та політичної автономізації окремих регіонів.

Четверте – значна диференціація регіонів за рівнем економічного розвитку та якістю життя людей (часом йдеться навіть не про відсоткову, а про порядкову різницю у окремих показниках).

П'ятий виклик – це наявність регіональної асиметрії у системі міжбюджетних відносин.

І останній, не менш важливий, – це недосконалість менеджменту на регіональному та місцевому рівнях.

Слід зазначити, що регіональна економічна дезінтеграція є однією з важливих проблем регіонального розвитку України. Вона виявляється у зміні внутрішньої консолідованості економічного простору, послабленні міжрегіональних зв'язків внаслідок посилення замкнутості регіональних господарських комплексів та збільшення ролі зовнішньоекономічних зв'язків.

Основними чинниками дезінтеграційних процесів є такі:

- 1) глибинні кризові явища в економіці після розпаду СРСР, які й зараз даються взнаки;
- 2) розрив сформованих зв'язків споживачів і постачальників, пріоритетна орієнтація виробництва на зовнішній ринок;
- 3) відсутність ефективно діючого Центру; асиметричний, вибірковий характер управління, у тому числі – небажання відмовлятися від ручного управління регіонами;
- 4) регіоналізація суспільного життя, поява «самодостатніх» регіонів, прагнення регіональних лідерів до надмірної політичної та економічної самостійності;
- 5) надмірна політизація економіки та відсутність достовірної оперативної інформації;
- 6) недосконалість міжбюджетних відносин тощо.

Варто зазначити, що поглиблення диференціації рівнів розвитку регіонів є одночасно і причиною, і наслідком загострення дезінтеграційних процесів. У цьому аспекті необхідно навести конкретні приклади напрямів та розміру регіональних диспропорцій, асиметрій розвитку. Так, наприклад, різниця обсягу реалізованої промислової продукції на одну особу у 2005 році між Донецькою (максимум) та Чернівецькою (мінімум) областями складав 13,1 разу. Різниця в обсязі експорту товарів у 2005 році – між Донецькою та Тернопільською областями – 108,1 разу. Обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу між Дніпропетровською та Чернівецькою областями – 15 разів (з Києвом – 41,4 разу). Підприємницька активність у 2004 році (кількість малих підприємств на 10 тисяч осіб населення) – між АР Крим та Тернопільською областю – 1,9 разу (з Києвом – 4,5 разу). Середньомісячна заробітна плата у 2005 році – між м. Києвом та Тернопільською областями – 2,4 разу. Рівень зареєстрованого безробіття у 2005 році – між Тернопільською областю та м. Києвом – 16,5 разу, між Тернопільською та Донецькою областями – 3,5 разу.

Є й інші показники, пов'язані безпосередньо з місцевими бюджетами. Так, доходи місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у розрахунку на одну особу були максимальними у м. Києві (2163,30 грн) та Дніпропетровській області (800,01 грн), а мінімальними – у Тернопільській області (302,63 грн), тобто розрив складав 7,15 разу (без урахування м. Києва – 2,64 разу).

Таких прикладів можна навести багато. При цьому необхідно уточнити, що сама по собі диференціація є об'єктивним явищем, але коли йдеться

ся про рази, про десятки, іноді сотні разів, – тут вже варто говорити про надмірні диспропорції, які межують з певними загрозами.

Основними загрозами регіональної дезінтеграції можна визначити такі:

- 1) потенційну загрозу територіальній цілісності й суверенітету України через прагнення до надмірної політичної та економічної самостійності регіонів;
- 2) загострення суспільно-політичних конфліктів, виникнення осередків соціальної напруженості (що не обов'язково пов'язано з передвиборчою ситуацією, а лише загострюється в цей період);
- 3) загрози економічній безпеці внаслідок пріоритетності експортоорієнтованого виробництва перед імпортозамінним;
- 4) подальше скорочення міжрегіонального товарообігу, поглиблення регіональної диференціації соціально-економічного розвитку, подальший поділ регіонів на такі, що активно розвиваються, і такі, що стагнують.

Важливою складовою дієвої регіональної політики є створення сприятливих умов щодо формування та раціонального використання відповідних передумов та ресурсів, що формують регіональний бізнес-клімат, а саме:

- розвиненість інфраструктурного комплексу регіону;
- якість робочої сили;
- інноваційний потенціал та ступінь його реалізації у господарській діяльності фірм, компаній;
- екологічний стан;
- політика місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері сприяння розвитку підприємницької діяльності.

Рівень розвитку інфраструктури є визначальною умовою при виборі регіону зовнішніми інвесторами (інвестиційна привабливість). Київ, як і деякі інші міста та регіони України, перетворилися на центр акумуляції вітчизняного та іноземного капіталу, у тому числі, а може, й передусім, завдяки розвиненій системі комунікацій, офісного сервісу та інших чинників, наближених до рівня світових вимог.

Наявність у регіоні висококваліфікованої робочої сили не лише підвищує його інвестиційну привабливість, але й забезпечує можливості для переходу на вищі технологічні уклади, що суттєво впливає на його конкурентні переваги.

Найбільш перспективним для більшості регіонів України є не відтворення потужностей у традиційних галузях, а прискорений розвиток на-

укомістких галузей, сфер, здатних забезпечити регіону передові рубежі внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності. Для реалізації зазначеного пріоритету більшість регіонів мають відповідний науково-технічний потенціал, який повинен підвищувати інноваційну та інвестиційну активність підприємств та формувати сучасні форми конкурентних переваг регіону.

Інвестиційна привабливість регіону напряму залежить від того, як збігаються політика у галузі охорони навколишнього середовища та політика зайнятості в інтересах раціонального використання людського та природного факторів регіону.

І, без сумніву, від позиції місцевих органів влади, залежить, чи буде реалізація конкурентних переваг регіону послідовною та виваженою. У цьому контексті держава має відігравати певну роль щодо забезпечення умов для сприяння режиму вільної конкуренції між регіонами та територіями.

З огляду на ці та інші обставини, головною метою державної регіональної політики на сучасному етапі, на нашу думку, є інтеграція регіонів у єдиний духовний, гуманітарний, політичний та економічний простір при збереженні регіонального різноманіття.

Роль держави у цьому процесі полягає, по-перше, у гармонізації регіональних, міжрегіональних та загальнодержавних інтересів; по-друге, у впровадженні єдиних «правил гри» в економічній сфері для усіх регіонів; по-третє, у впровадженні уніфікованих соціальних стандартів на всій території України та державних гарантій гідного рівня життя кожного громадянина; по-четверте, у реалізації європейських принципів субсидіарності, рівних прав і відповідальності регіонів і Центру.

Сьогодні можна виділити дві основні, концептуальні особливості регіональної політики: перша – це відхід від практикованої з перших років незалежності «стратегії мирного співіснування регіонів» і перехід до стратегії єдності, партнерства і внутрішньої інтеграції; друга – це відхід від традиціоналістської (патерналістської) політики регіонального розвитку і перехід до політики відповідальної регіоналізації, яка передбачає підхід до вирішення будь-яких регіональних проблем з позицій інтересів саме регіонів.

Виділимо три основні якісні складові стратегії єдності і партнерства регіонів:

- 1) поглиблення процесів демократизації та ринкової трансформації в регіонах України;
- 2) підвищення якості життя людини як головної мети і основного критерію регіональної політики;

3) забезпечення національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності.

Висновки та пропозиції. Базовим принципом відповідального регіоналізму є розширення функцій і повноважень на регіональному рівні з одночасним посиленням відповідальності перед населенням і державою. Цей принцип відповідального регіоналізму є формою розв'язання того протиріччя, яке завжди існувало й існуватиме між Центром і регіонами. Цей принцип дозволить знаходити ефективні форми розв'язання зазначених суперечностей, що в цілому сприятиме консолідації та подальшому ефективному розвитку як кожного регіону, так і держави загалом.

У цьому контексті слід визначити стратегічні вектори нової регіональної політики.

Перший з них – це **консолідація суспільно-політичного простору**. Йдеться про необхідність формування консолідуючої національної ідеї як основи формування української нації. Відповідно консолідація суспільно-політичного простору передбачає: забезпечення збалансованого співвідношення децентралізації управління і «єдиновладдя»; розвиток регіонів через спільний розвиток територіальних громад; зміцнення загальнонаціональної партійної системи та інтеграція регіональних еліт у загальнонаціональну еліту; формування цілісного національного гуманітарного простору на основі громадянської єдності, створення сприятливих умов для повноцінного забезпечення культурних, освітніх, інформаційних потреб мешканців усіх регіонів України.

Другий стратегічний вектор полягає у **підвищенні якості життя людини**. З одного боку, це є власне мета регіональної політики, а з іншого – це критерій дієвості регіональної політики. Складові цього вектора: реалізація єдиних стандартів гідного рівня життя населення на всій території України; забезпечення рівного доступу до освітніх, медичних та культурно-побутових послуг; трансформація відносин «Центр – регіони», зміцнення фінансової самостійності територіальних громад у сфері надання соціальних послуг населенню; розвиток регіональних ринків праці та забезпечення рівного доступу до них; забезпечення державних гарантій рівня життя непрацездатним верствам суспільства на всій території України.

Третій стратегічний вектор – це **економічна інтеграція та забезпечення сталого розвитку регіонів**, який передбачає кілька напрямів: пошук компромісу щодо економічної свободи регіонів, надання більшої самостійності у питаннях економічного розвитку регіонів і відповідно більшої відповідальності за рівень такого розвитку; реалізація принципу розширення міжрегіональної економічної взаємодії; запровадження механізмів подолання асиметрії розвитку регіонів та підтримки депресивних

територій; стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку на основі ефективного використання потенціалу регіонів; розбудова і модернізація інфраструктури і зміцнення матеріальної бази територіальних громад, передусім шляхом переходу до взаємовідносин державного бюджету безпосередньо з бюджетами органів місцевого самоврядування; активізація розвитку транскордонного співробітництва в економічній сфері тощо.

Четвертим стратегічним вектором є створення інституціональних та нормативно-правових передумов реформування місцевого самоврядування та територіально-адміністративного устрою. З одного боку, це нормативно-правове забезпечення проведення бюджетної та податкової реформи з метою зміцнення фінансово-економічної основи територіальних громад, збільшення питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів. А з іншого – визначення концептуальних засад та шляхів здійснення адміністративно-територіальної реформи; розроблення з використанням досвіду регіонів, у яких реалізуються пілотні проекти, моделі адміністративно-територіального устрою; підготовка законопроектів з питань проведення реформи адміністративно-територіального устрою та розвитку місцевого самоврядування на всіх рівнях.

Одним з головних носіїв ідей єдності, партнерства та консолідації регіонів є Президент України. По-перше, Президент України відповідає за консолідацію українського суспільства та втілення державних ідеологічних пріоритетів на всій території України. По-друге, саме Президент України виступає гарантом утвердження духовних цінностей, підвищення рівня національної свідомості у регіонах та свободи людини на всій території держави. По-третє, Президент України повинен забезпечувати взаємодію конструктивних сил суспільства у сфері налагодження політичного, економічного, технологічного, організаційного та культурного співробітництва.

Сьогодні часто доводиться чути: «сильні регіони – сильна держава». Проте правильним і справедливим буде й зворотнє: якщо буде сильна держава, то будуть й сильні, процвітаючі регіони. Це є дуже проста і мудра філософія єдності, соборності України: якщо є потужні регіони, громади – є сильна держава і навпаки, якщо наша країна є сильною та могутньою – з'являються реальні перспективи для процвітання регіону, кожного населеного пункту.

*З. ВАРНАЛІЙ – доктор економічних наук, професор;
В. БИРКОВИЧ*

Розділ 9. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ І МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА

9.1. Україна – ЄС: стан і перспективи розвитку стратегічного партнерства

Вплив внутрішньополітичних трансформацій ЄС на перспективи подальшого співробітництва з Україною

Проблеми, пов'язані з останнім розширенням ЄС у 2004р. і вступом 1.01.2007 р. із застереженнями Румунії й Болгарії, а також криза, спричинена провалом національних референдумів у Франції та Нідерландах щодо ратифікації Європейської конституції, призвели до посилення діалогу щодо необхідності перегляду та поглиблення Європейської політики сусідства (ЄПС) з одночасним призупиненням прийому нових членів.

Незважаючи на те, що кінцева стратегія ЄС, спрямована на європейські країни, які опинилися поза межами розширення Євросоюзу, була остаточно сформульована у 2004 р. у документі «Політика сусідства», останнім часом Європейський Парламент дедалі частіше піддає критиці цей інструмент зовнішньої політики співтовариства та вимагає більшої уваги до тих країн, які в майбутньому хотіли б бути членами Євросоюзу.

Уваги потребує передусім посилена регіональна та секторальна диференціація зазначених країн. При цьому в ЄП дедалі активніше лунають вимоги щодо необхідності врахування «поглинаючої здатності» ЄС, а також принципової реформи стратегії розширення через створення Європейського економічного простору Плюс (ЄЕП Плюс). Проте політика сусідства зрештою не передбачає перспективи інституційного членства в ЄС, про що неодноразово наголошували європейські політики та експерти. Ядром ЄПС є передусім економічна інтеграція з внутрішнім ринком Євроспільноти.

Тому перспективи подальшої європейської інтеграції України залежатимуть передусім від низки внутрішньоєвропейських чинників.

Розділ 4. ПРІОРИТЕТИ ЕТНОПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	146
4.1. Стратегічні орієнтири етнополітики України	146
4.2. Пріоритети етнокультурного розвитку України.....	160
4.3. Проблеми взаємодії етнічного та конфесійного чинників у розвитку українського суспільства	167
4.4. Державна політика взаємодії з українською діаспорою та питання проведення IV Всесвітнього форуму українців	172
4.5. Використання етнічного чинника в процесі виборчої кампанії 2006	179
4.6. Сучасні тенденції формування етноконфесійного простору Криму.....	187
Розділ 5. РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ...	194
5.1. Вплив політичних змін на консолідацію українського суспільства.....	194
5.2. Проблеми взаємодії держави і громадських організацій та шляхи їх вирішення	210
5.3. Вдосконалення правової бази діяльності громадських організацій у контексті розвитку соціальних відносин в Україні	219
Розділ 6. СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	231
6.1. Сучасні чинники економічної динаміки та ключові орієнтири макроекономічної стратегії України	231
6.2. Особливості монетарної політики та напрями трансформації монетарного режиму	244
6.3. Рівень життя населення України: сучасний стан і тенденції	255
6.4. Міграційні процеси як чинник впливу на стан людського капіталу України	267
6.5. Формування основних засад сталого розвитку України	274
6.6. Стан та перспективи розвитку енергетичного сектору економіки	284
6.7. Україна в міжнародному регіональному економічному співробітництві.....	296
6.8. Ключові орієнтири стратегії економічної та соціальної політики	312
Розділ 7. ОБОРОННА РЕФОРМА ТА ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА	323
7.1. Досягнення й проблемні питання оборонної реформи	323
7.2. Науково-технологічна база ОПК України: проблеми і перспективи розвитку	334
7.3. Формування конкурентоспроможних виробничих структур ОПК: підходи та шляхи їх реалізації.....	346
7.4. Корпоратизація авіаційної і космічної галузей України: «за» і «проти» в умовах глобалізації.....	359
7.5. Утилізація звичайних боєприпасів і ракет в Україні	372

Розділ 8. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ 380

8.1. Соціально-економічний розвиток регіонів України: чинники, тенденції та перспективи	380
8.2. Проблеми структурних та інституціональних змін на регіональному рівні	391
8.3. Бюджетне регулювання регіонального розвитку	399
8.4. Ділова та інноваційна активність суб'єктів малого підприємництва у регіонах.....	408
8.5. Кадрова політика у регіонах: нові реалії	416
8.6. Транскордонне співробітництво регіонів України: стан та перспективи	423
8.7. Транскордонне співробітництво у російсько-українських відносинах	432
8.8. Вплив розширення ЄС на транскордонне співробітництво України з центральноевропейськими сусідами.....	438
8.9. Функціонування територій зі спеціальним режимом інвестування (на прикладі Закарпатської області)	449
8.10. Проблеми та пріоритети консолідації регіонів України.....	455

Розділ 9. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

І МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА 463

9.1. Україна – ЄС: стан і перспективи розвитку стратегічного партнерства.....	463
9.2. Трансформація українсько-російських відносин у контексті нової зовнішньополітичної стратегії Росії.....	478
9.3. Російська військова присутність в Україні: шляхи вирішення існуючих проблем	491
9.4. Україна – США: проблеми реалізації стратегічного партнерства.....	508
9.5. Балто-Чорноморсько-Каспійський регіон: проблеми реалізації національних інтересів України.....	515
9.6. Стратегічні пріоритети Української держави на Близькому і Середньому Сході.....	521
9.7. Стратегічні орієнтири взаємовідносин України з Туреччиною.....	536
9.8. Особливості розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону і перспективи зовнішньої політики України	542
9.9. Україна в міжнародних процесах нерозповсюдження та контролю над озброєннями.....	555

Наукове видання

**УКРАЇНА: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ.
АНАЛІТИЧНІ ОЦІНКИ – 2006**

За ред. доктора економічних наук, професора *О.С. Власюка*

Літературне редагування

І. О. Кустовська, Т. М. Філіппова, Л. К. Надіон

Підп. до друку 08.11.06. Формат 60х90/16.

Папір офс. Друк офсетний. Гарн. «Times New Roman».

Ум. друк. арк. 32. Обл.-вид. арк. 32,9. Наклад 1000 пр. Зам. 756

Друк ПП «Інтертехнологія» ТОВ
01054, м. Київ, вул. Воровського, 34г
тел.: 486-59-26

